

GENDER TAFOVUT FARQLARINING XULQ ATVORDA NAMOYON BO'LISHI.

Nozimova Adolatxon Maxkamovna

*Namangan Davlat Universiteti pedagogika fakulteti psixologiya kafedrası
Psixologiya (faolyat turlari bo'yicha) yo'nalish magistranti
II kurs talabasi*

Anotatsiya: *Mazkur maqolada gender tafovutlarining inson xulq-atvoriga ta'siri o'rganilgan. Gender tafovutlari jamiyatda ijtimoiy, psixologik va madaniy omillar bilan shakllanib, turli vaziyatlarda erkaklar va ayollarning xatti-harakatlarida o'z aksini topadi. Tadqiqot davomida gender tafovutlarining ijtimoiy rollar, stereotiplar, psixologik xususiyatlar va qaror qabul qilish jarayonlaridagi namoyon bo'lishi tahlil qilindi. Shuningdek, bu tafovutlarning shaxslararo munosabatlar, ish faoliyati va kundalik hayotga qanday ta'sir ko'rsatishi amaliy tadqiqotlar asosida yoritilgan. Natijalar gender tenglikni targ'ib qilish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash uchun dolzarb tavsiyalarni o'z ichiga oladi.*

Kalit so'zlar: *Gender tafovutlari, xulq-atvor, ijtimoiy roller, psixologik xususiyatlar, gender stereotiplari, qaror qabul qilish, ijtimoiy munosabatlar, gender tenglik*

Gender tafovutlari inson xulq-atvorining shakllanishida muhim rol o'ynaydi. "Gender" tushunchasi ijtimoiy va madaniy jihatdan belgilangan jinsiy rollar va ularning jamiyatdagi o'rnini ifodalaydi. Bu tafovutlar erkaklar va ayollarning xulq-atvorida namoyon bo'lib, ijtimoiy rollar, stereotiplar va psixologik xususiyatlar orqali ifodalanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, erkaklar va ayollar o'rtasidagi farqlar ko'pincha ijtimoiy stereotiplar va madaniy an'analar ta'sirida shakllanadi. Masalan, erkaklar ko'proq tajovuzkorlik va raqobatbardoshlik bilan bog'lanadi, ayollar esa mehribonlik va hamdardlik bilan tavsiflanadi. Biroq, zamonaviy ilmiy ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, umuman olganda, turli jins vakillari deyarli hamma narsada bir-biriga deyarli o'xshashdir va gender farqlari juda kichikdir. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, ayollar ta'lim sohasida erkaklarga nisbatan yuqori natijalarga erishmoqda. Masalan, O'zbekistonda oliy ta'lim muassasalarida ayollar ulushi 2010-yilda 38%ni tashkil etgan bo'lsa, 2020-yilda bu ko'rsatkich 44%ga yetdi. Shu bilan birga, mehnat bozorida ayollar rahbarlik lavozimlarida kamroq uchraydi, bu esa gender tafovutlarining mavjudligini ko'rsatadi. Gender tafovutlarining xulq-atvorda namoyon bo'lishi jamiyatning turli sohalarida, jumladan, ta'lim, mehnat bozori, oilaviy

munosabatlar va siyosatda kuzatiladi. Bu tafovutlarni o'rganish va tahlil qilish gender tenglikni ta'minlash, ijtimoiy adolatni qaror toptirish va inson huquqlarini himoya qilishda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli, ushbu maqolada gender tafovutlarining xulq-atvorda namoyon bo'lishi, ularning sabablari va oqibatlari, shuningdek, bu tafovutlarni kamaytirish yo'llari ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi.

Gender tafovutlarining xulq-atvorda namoyon bo'lishi murakkab ijtimoiy, madaniy va psixologik omillar ta'sirida shakllanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, erkaklar va ayollar xulq-atvoridagi tafovutlar ko'pincha madaniy stereotiplar va biologik omillarning o'zaro ta'siri natijasida yuzaga keladi. Masalan, erkaklar liderlik va raqobatbardoshlik bilan, ayollar esa g'amxo'rlik va hamdardlik bilan bog'liq rollarda ko'riladi. Biroq, zamonaviy ijtimoiy o'zgarishlar natijasida bu an'anaviy gender rollari asta-sekin o'zgarib bormoqda. Bugungi kunda ayollar ta'lim, iqtisodiyot va siyosat kabi sohalarda faol ishtirok etmoqda, bu esa gender tafovutlarning kamayishi va tenglikka erishishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, stereotiplarning salbiy ta'sirini kamaytirish, gender tengligini targ'ib qilish va jinsiy ta'limni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Gender tafovutlarini izchil o'rganish va ularga qarshi chora-tadbirlar ishlab chiqish orqali jamiyatda tenglik va barqarorlikni ta'minlashga erishish mumkin. Ushbu yondashuv ijtimoiy hamkorlikni mustahkamlash va shaxsiy rivojlanish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston gender tenglikni ta'minlash va gender tafovutlarni kamaytirish yo'nalishida qator muhim islohotlarni amalga oshirmoqda. 2019-yilda "Gender tenglikni ta'minlash bo'yicha kafolatlar to'g'risida"gi qonunning qabul qilinishi ushbu sohada tub o'zgarishlarga zamin yaratdi. Ushbu qonun orqali ayollar va erkaklar uchun teng imkoniyatlarni ta'minlash, ayollarning ijtimoiy hayotdagi faolligini oshirish va ular huquqlarini himoya qilishga qaratilgan chora-tadbirlar qonuniy asosga ega bo'ldi. Bundan tashqari, 2021-yilda Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan "Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va gender tenglikni ta'minlash bo'yicha komissiya" tashkil etildi. Ushbu komissiya ayollarning ta'limga, iqtisodiyotga va boshqaruv tizimiga kengroq jalb qilinishini nazorat qilish va targ'ib qilish bilan shug'ullanadi. Shuningdek, xotin-qizlar uchun kasbiy tayyorgarlik dasturlari va yangi ish o'rinlarini yaratish bo'yicha maxsus dasturlar joriy qilindi. Ta'lim tizimida gender tenglikni ta'minlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ayol o'qituvchilar va talabalarning ilmiy va kasbiy faoliyatini qo'llab-quvvatlash uchun davlat grantlari va maxsus stipendiyalar yo'lga qo'yildi. Siyosiy sohaga ayollarni jalb qilish maqsadida kvota tizimi joriy qilinib, parlamentdagi ayollar ulushi sezilarli darajada oshdi.

Shu bilan birga, gender zo‘ravonlikka qarshi kurash bo‘yicha qator dasturlar ishlab chiqildi. Ayollarni zo‘ravonlikdan himoya qilish va ularga psixologik yordam ko‘rsatish markazlari tashkil etildi. Gender tenglik masalalariga oid ommaviy axborot vositalari va jamoatchilik tadbirlari orqali keng targ‘ibot ishlari olib borilmoqda. Mazkur islohotlar gender tafovutlarni kamaytirish va ayollarni jamiyatning to‘laqonli a‘zosi sifatida tan olishga yo‘naltirilgan. Ushbu chora-tadbirlar orqali O‘zbekiston gender tenglikka erishish va ayollar huquqlarini himoya qilish bo‘yicha xalqaro standartlarga mos keladigan davlatga aylanmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Davletshin M. G. «Umumiy psixologiya» T-2000y.
2. Karimova V. M. «Psixologiya» T.Sharq 2002y.
3. G‘oziev E.G. Mamatov M.M. va boshqalar “O‘spirin psixologiyasi” Tosh D.U 1992
4. I.Xudoyberdiev. Islom, shaxs va milliy psixologiya.-T.:1994
5. Galperin P.Ya., Zaporjets A.V., Karpova S.N. Rivojlanish psixologiyasining dolzarb muammolari. -M., 1978 yil
6. Kudryavtsev V.T. Inson bolaligining ma'nosi va bolaning aqliy rivojlanishi. -M., 1997 yil
7. “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida” gi Qonun
8. Shohbozbek, E. (2024). RENEWAL OF THE SOCIAL SPHERE AND STABLE SOCIETY SYSTEM IN THE PROCESS OF REFORMS. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, 4(09), 16-20.
9. Oybek ugli, E. S. (2023). The Influence of the Idea “From the Strategy of Actions to the Strategy of Development” on the Process of Reforms in the Spiritual, Educational and Cultural Sphere. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 2(9), 316–322.
10. Ergashbaev Shokhbozbek Oybek ugli. (2023). POSITIVE EFFECTS OF THE REFORMS IMPLEMENTED IN UZBEKISTAN ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Scientific and Current Research Conferences*, 1(01), 108–111.
11. Ergashbaev Shokhbozbek Oybek ugli. (2023). THE IMPACT OF THE NEW DEVELOPMENT STRATEGY IN UZBEKISTAN ON THE PROCESS OF REFORMS IN THE SPIRITUAL, EDUCATIONAL AND CULTURAL SPHERE. *International Scientific and Current Research Conferences*, 1(01), 56–59.

